

Kakva je (bila) sudbina spomenika antifašističkoj borbi krajem 20. i u 21. stoljeću?

Naziv relevantnog dokumenta po kojemu se izvodi nastava: Kurikulum nastavnoga predmeta povijesti (2019.)

Nastavna cjelina/tema: Povijest i kultura sjećanja u 20. i 21. stoljeću. Uloga institucija u čuvanju kulturne baštine.

3 sata, obrada novog gradiva i vrednovanje

Ključno pitanje : Kakva je (bila) sudbina spomenika antifašističkoj borbi krajem 20. stoljeća i u 21. stoljeću?

ISHODI UČENJA:

Učenici će

1. objasniti mjesto i značaj spomenika antifašističkoj borbi u vrijeme kada su podizani
2. istražiti i opisati sudbinu antifašističkih spomenika nakon raspada SFRJ

Uvodni dio sata

Učenici čitaju novinski članak na poveznici <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/na-spomeniku-zenama-herojima-nob-a-u-novom-zagrebu-preko-noci-osvanuli-skandalozni-grafiti-15348533>

Kroz razgovor odgovaramo na pitanja – o kakvom se spomeniku radi u tekstu (čiji, kome, kada je postavljen, gdje je postavljen) te o kojem događaju govori tekst (vandalizacija spomenika, psovke). Učenike pitamo što misle o opisanom spomeniku kao umjetničkom djelu, što misle o opisanom događaju. Kroz *brainstorming* temeljem pročitane članka uvodimo učenike u temu sata – spomenici antifašističkoj borbi jučer i danas u Hrvatskoj.

Od 1945. do 1990. godine je u Hrvatskoj podignuto oko 6000 spomenika antifašističkoj borbi – događajima, osobama, žrtvama. Podizani su memorijalni kompleksi (kao Jasenovac), spomen -ploče, poprsja, spomenici. Mjesta gdje su podizani ovi spomenici su parkovi, mjesta na kojima se nešto važno dogodilo, groblja te sama mjesta stradanja žrtava. Autori spomenika su često bili najpoznatiji umjetnici kao A. Augustinčić, D. Džamonja i V. Radauš. Spomenici često imaju natpise, popise žrtava, opise događaja i simbol crvene zvijezde. Najviše spomenika je podignuto pedesetih godina 20. stoljeća.

Početkom 90-ih godina počinje razdoblje redefiniranja antifašističke borbe i partizanske borbe u svim dijelovima SFRJ. Učenici kroz razgovor odgovaraju zašto se baš u tom razdoblju redefinišu razdoblja bliske prošlosti SFRJ – razlozi su od uvođenja višestranačja i demokracije do različitih koncepata o uređenju/preuređenju SFRJ.

Tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj je oko 3000 spomenika oštećeno, uništeno ili uklonjeno, no preciznih podataka nema. Nakon 1995. godine hrvatske vlasti počinju osuđivati praksu oštećivanja i/ili uništenja tih spomenika, pa je proces zaustavljen. Do 2012. godine je oko 400 spomenika obnovljeno, vraćeno na početna mjesta.

Nakon uvodnog dijela, učenici dobivaju tekst temeljem kojeg će istražiti koji su uzroci opisane sudbine spomenika antifašističkoj borbi u Hrvatskoj .

Tekst koji trebaju pročitati je tekst Holma Sundhausena – *Jugoslavija i njezine države sljednice. Konstrukcija, destrukcija i nova konstrukcija „sjećanja“ i mitova*. Učenici mogu raditi u paru dok odgovaraju na pitanja. Tekst i pitanja će dobiti na platformi Teams.

Pitanja za učenike:

1. Navedi vrijednosti na kojima je počivao kolektivni identitet FNRJ i kasnije SFRJ.
2. Koje su institucije, mediji, običaji pridonosili održanju opisanog kolektivnog identiteta?
3. Koji su uzroci sloma opisanog kolektivnog identiteta? Navedi ih, razvrstaj (ekonomske, političke) te i poredaj po važnosti i argumentiraj svoj izbor.
4. Kakva je bila sudbina spomenika važnih za kolektivni identitet SFRJ? Objasni na primjeru Jasenovca - istraži kronologiju promjene stavova (znanstvene javnosti) prema spomeniku i žrtvama te pokušaj pronaći uzroke promjena

Učenici čitaju tekst i do kraja sata odgovaraju na pitanja radeći u parovima. (1. sat)

Na sljedećem satu, kroz razgovor s učenicima, odgovaramo na pitanja. (2. sat)

Na 3. satu će kao oblik vrednovanja kao učenja pisati esej s naslovom *Zašto se krajem 20. stoljeća uništavaju spomenici antifašističkoj borbi – primjeri iz Hrvatske i Poljske*. Kao dio pripreme za esej, učenici trebaju kod kuće pročitati tekstove na poveznicama:

<https://www.reuters.com/article/world/prague-to-remove-statue-of-soviet-marshal-who-led-red-army-forces-idUSKCN1VX2FB/> i <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/05/soviet-hero-konev-statue-prague-spring>

Tijekom 1. sata učenicima dajemo upute za rad te do kraja sata učenici čitaju tekst i u parovima odgovaraju na pitanja.

Očekivani odgovori (2. sat)

Na drugom satu učenici čitaju odgovore i zajedno ih komentiramo, nadopunjavamo po potrebi.

1. Navedi vrijednosti na kojima je počivao kolektivni identitet FNRJ i kasnije SFRJ.

Vrijednosti na kojima je počivao kolektivni identitet FNRJ/SFRJ su :

- Neprikosnoveni autoritet vođe – J. Broza, u ratu i miru
- Pobjeda u Drugom svjetskom ratu
- Zajednički otpor Slovenaca, Hrvata, Srba, Bošnjaka, Makedonaca i dr. stranom osvajaču (njemačkoj i talijanskoj vojsci), ali i ustašama i četnicima. Ta zajednička borba je temelj kasnijeg „bratstva i jedinstva“ naroda koji su živjeli u SFRJ
- Ukidanje monarhije uspostava republike; uspostava savezne republike
- Samoupravni socijalizam
- Politika nesvrstanosti

2. Koje su institucije, mediji, običaji pridonosili održanju opisanog kolektivnog identiteta?

Kolektivni identitet je izgrađivan i održavan kroz muzeje, memorijalne komplekse. Postavljeni su spomenici, spomen ploče, poprsja.

Do 1965. godine je objavljeno 30 000 monografija o antifašističkoj borbi i socijalističkoj revoluciji, a do 80-ih godina taj se broj udvostručio, a slika tih događaja se prenosila na mlađe generacije kroz udžbenike za različite predmete (od povijesti do književnosti, predvojničke obuke, marksizma itd.) Snimali su se brojni filmovi s domaćim i stranim glumcima, nerijetko svjetski poznatim zvijezdama (npr. R. Burton, E. Taylor), popularani su bili i stripovi među kojima se ističe strip o Mirku i Slavku, partizanskim borcima.

Mnogi praznici su obilježavali događaje važne za nastanak SFRJ, antifašističku borbu.

3. Koji su uzroci sloma opisanog kolektivnog identiteta? Navedi ih, razvrstaj (ekonomske, političke) te i poredaj po važnosti i argumentiraj svoj izbor.

Uzroci sloma kolektivnog identiteta i vrijednosti opisane u odgovoru na 1. pitanje su :

Ekonomske uzroci sloma	Politički uzroci sloma
<ul style="list-style-type: none"> - inflacija, pad životnog standarda, siromašenje sve većeg broja stanovnika, loša gospodarska politika, korupcija 	<ul style="list-style-type: none"> - Titova smrt - rast nacionalnih napetosti jer se tijekom SFRJ mnoge probleme izbjegavalo rješavati (guralo ih se pod tepih) - jačanje velikosrpskih ideja (zabrinutost o Srbima izvan Srbije, rasprave o konfederativnom preuređenju države.); - rušenje tabua (demaskiranje kulta partizana, kulta vođe Tita, rasprave o partizanskim zločinima nakon završetka rata)

4. Kakva je bila sudbina spomenika važnih za kolektivni identitet SFRJ? Objasni na primjeru Jasenovca - istraži kronologiju promjene stavova (znanstvene javnosti) prema spomeniku i žrtvama te pokušaj pronaći uzroke promjena

Učenici mogu promjene prikazati na lenti vremena sa sljedećim podacima:

- neposredno nakon rata Tito i jugoslavenska Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača – demografski gubitak stanovništva je 1,7 mil. ljudi, od čega je 600 do 700 000 Srba ubijeno u Jasenovcu
- popis iz 1964. – broj ubijenih u Jasenovcu je 59 188 osoba
- 1968. podignut spomenik u Jasenovcu
- 1989. V. Žerjavić – 85 000 osoba je ubijeno u Jasenovcu, od toga 48 do 52 000 Srba, 13 000 Židova, 12 000 Hrvata i 10 000 Roma)
- Najnovije podatke neka učenici potraže na službenim stranicama Spomen područja Jasenovac, <https://www.jusp-jasenovac.hr/>

Bojište srpske i hrvatske politike sjećanja počinje krajem 80-ih godina, a traje paralelno s raspadom jugoslavenske države.

Na narednom satu (3. sat) će kao oblik vrednovanja kao učenja napisati esej s naslovom *Zašto se krajem 20. stoljeća uništavaju spomenici antifašističkoj borbi – primjeri iz Hrvatske i Poljske.*

<https://www.reuters.com/article/world/prague-to-remove-statue-of-soviet-marshal-who-led-red-army-forces-idUSKCN1VX2FB/> i <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/05/soviet-hero-konev-statue-prague-spring>

1. Lj. Dobrovšak, Spomenici kao mjesta sjećanja na ratove u Hrvatskoj u 20. stoljeću

(<https://hrcak.srce.hr/294349>), pristup ostvaren 23.8.2024.

2. Kultura pamćenja i historija, priredile M.Brkljačić i S.Prlenda, Golden marketing-Tehnička knjiga Zagreb, 2006.

Karolina Ujaković, prof. povijesti

Ova publikacija izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.